

TENGELICFÉSZKEK SZÁMA ÉS LELŐHELYEI GYULA VÁROS BELTERÜLETÉN AZ 1961. ÉVBEN

Dr. Korompai Viktor

A tengelicfészkek számbavételét 1962. január végén és február elején végeztem. Későbbi idő már nem lett volna alkalmas, mert akkor megkezdődik a gömbakác és a japánakác visszametszése s ezzel a rajtuk levő tengelicfészkek kiestek volna a számbavételből. A gömbakácfaikon és a többi akácfaikon tekintélyes számban leltem tengelicfészkeket, azonban a legtöbb fészek a vadgesztenyefákon volt. Érdekes ennek a faféleségnek a favorizálása. A Hajnal utcában például csak egy vadgesztenyefa van, a többi fa gömbakác és japánakác: mégis az egyetlen gömbre metszett vadgesztenyén leltem tengelicfészket, a többi fa üres volt. A vadgesztenyének ilyen előnyben részesítését Gyomán és Endrődön is tapasztaltam.

Gyula igen szépen fásított város. Szépek a gömbre metszett akác- és japánakác-sorok. A gömbre metszés nemcsak szépészeti szempontból, gallyszerzés és a fasor egyöntetűvé tétele végett végzik, hanem a felettük elhúzódo dróthálózat megvédése érdekében is. Igaz, hogy a város leghosszabb útja, a Béke sugárút sokat veszít szépségéből azért, hogy a páros oldal vadgesztenyefái tekintettel a dróthálózatra csonkítva vannak, és így az út két oldalán húzódo fasor nincs egymással harmóniában, lévén a páratlan oldalon hatalmas, ép koronájú vadgesztenyesor. Ennek madártani szempontból az az eredménye, hogy amíg az ép koronájú fasorban 52, addig a csonkított fasorban csak 28 tengelicfészket találtam. A vadgesztenye- és akácfaikon kívül sok a japán akác és hársfa. Celtisz, juhar, tölgy és platán kisebb létszámmal szerepel a város fái között. Van még sok gyümölcsfa és akad kevés számban egyéb fa is.

A város legkeskenyebb utcájában is van járdát szegélyező fasor, ha nem is mindkét oldalon, de a nagyobb utcákon mindenütt kétoldali fasort találunk, sőt az utak mentén több fasor is van. A fák általában 9 lépésnyire állnak egymástól.

A legtöbb tengelicfészket a Béke sugárút (80) és a Kossuth tér fáin (60) találtam. Mindkét városrész a legforgalmasabb; fái zömmel vadgesztenyék. Olyan helyek ezek, ahol sem szarka- sem töviszúró gébics-veszély nincs. Szinte az az érzése az embernek, hogy a tengelic egyenesen keresi az ember közelségét és kerüli a kevésbé lakott helyeket. Kapunyílásra közel hajló ágon vagy a vasútállomás peronján alacsony fán, vagy a kisvasút vágányára lehajló ágon biztonságosabb a helyzete, mint az Ökörjárás vagy Aranyág alig lakott és óriás akácfaikkal szegélyezett útjain. Nincs is az utóbbi két helyen egyetlen tengelicfészek sem, de van szarka és töviszúró gébics, e két veszedelmes fészekrabló. A tengelicfészket jól védi a vadgesztenye összetett, nagy levele, még a csúcson és oldalt is, ahová előszeretettel fészkel. De a tengelic nem is szeret a fakoronán belül tartózkodni, csak a fakorona szélén, sőt méginkább a közeli villanydróton. Oda szokott letelepedni, ott szokott pihenni és énekelni.

A városban a fasorokon kívül sok facsoport, cserjecsoport, élősövény és rózsabokor található. A legtöbb temető pedig erdőszerű. Felvetődik most a kérdés, miért választottam számbavételre kizárólagosan csak a tengelicfészkeket? A felelet igen egyszerű. A tengelic városi madár, ezt az előadotakból is látjuk. Fészke kis gyermek-ökölnyi, félgömb alakú, tömör építmény és mindenkor a fakorona legszélső, vízszintes ágvillaiban található, sohasem a korona belsejében. A fa koronájának csúcsán is található,

12. táblázat

A Gyula város belterületén 1962. január végén és február elején felkutatott tengelicfészkekről, fajajonként. — Table of the Goldfinchnests detected at the end of January and at the beginning of February in 1962. in the city of the town Gyula in the order of the most preferred tree-species

Sor	A fa faja Tree-species	A fészkek száma Number of the nests	Hány fán hány fészek volt number of nests on number of trees	A fa igény- bevétele- nek rang- száma. Rank of prefe- rence.
1.	Aesculus hypocastaneum	178	1 fán 4 fészek, 1 fán 3 f., 21 fán 2—2 f., 129 fán 1—1 f.	1
2.	Robinia (gömbakác)	38	1 fán 2 f., 35 fán 1—1 f.	2
3.	Tilia tomentosa	36	1 fán 2 f., 34 fán 1—1 f.	3
4.	Prunus	26	2 fán 2—2 f., 22 fán 1—1 f.	4
5.	Robinia	23	23 fán 1—1 fészek.	5
6.	Acer negundo	14	1 fán 4 f., 10 fán 1—1 f.	6
7.	Populus	14	14 fán 1—1 fészek.	6
8.	Sophora japonica	7	7 fán 1—1 fészek.	7
9.	Prunus armeniaca	6	1 fán 2 f., 4 fán 1—1 f.	8
10.	Malus	5	1 fán 2 f., 3 fán 1—1 f.	9
11.	Juglans regia	5	5 fán 1—1 fészek.	9
12.	Salix alba v. p.	5	5 fán 1—1 fészek	9
13.	Celtis	4	1 fán 3 f., 1 fán 1 f.	10
14.	Quercus	4	4 fán 1—1 fészek.	10
15.	Catalpa bignonioides	4	4 fán 1—1 fészek.	10
16.	Prunus spinosa	3	3 fán 1—1 fészek	11
17.	Platanus	2	2 fán 1—1 fészek	12
18.	Quercus americana	2	1 fán 2 fészek.	12
19.	Pirus	1	1 fán 1 fészek.	13
20.	Sambucus	1	1 fán 1 fészek.	13
21.	Mespilus germanica	1	1 fán 1 fészek.	13
22.	Syringa vulgaris	1	1 fán 1 fészek.	13

Összesen: 379 fészek 341 fán, 22 fafajon.

Total: 379 nests on 341 trees, on 22 tree-species.

de ez is a korona szélén való elhelyezkedésnek számít. Mindezek folytán lombhullás után jól szembetűnik és pontosan megszámlálható.

A tengelicfészkek számának, elhelyezkedésének megállapítása érdekében Gyula város belterületét teljes részletességgel felkutattam. A város házainak száma: 5731, lakóinak száma: kb. 24 000, területe: 886,5 hektár (belterület). — Felvetődik a tengelicfészkek élettartamának a kérdése. Bármennyire is a legtömörebbre építi a tengelic a fészket, nem hiszem, hogy az 1960 tavaszán épült fészkek valamelyike még 1962 január végén észlelhető formában megtalálható volna, annál kevésbé, mert 1962. évi megfigyeléseim alatt, az ellenőrzéskor már több fészket nem találtam meg a pár héttel előbb megállapítottak közül. A Törvényszék előtt, közvetlenül a bejárati út melletti vadgesztenyén volt egy tengelicfészkek az útra lehajló ág végső villáján 1960-ban, de 1961-ben a fészket már nem találtam. Ugyanekkor azonban a mellette levő vadgesztenyén találtam egyet.

A városban levő kevés fenyőfát tengelicfészkek szempontjából technikai okok miatt nem vizsgáltam át.

A fészekszámlálás eredményét a 12. táblázatban közöljük.

A város belterületére (886,5 hektár) eső egyedsűrűsége tehát: 1,16 hektáronként 1 madár a fészkelési idő kezdetén.

Az előadottakból az alábbi következtetések vonhatók le:

1. A tengelic egyik jellemző madara alföldi kisvárosainknak.
2. Fészkelésre keresi az ember közelségét, előszeretettel fészkel városi fasorokban (főleg a hiányos részek szélső fáin vagy az utcasarkon álló fán), olyan sűrűségben, amilyent erdőben, lakatlan helyeken nem találunk. Méltán nevezhetjük városi madárnak.
3. Legszívesebben fészkel vadgesztenyén, utána gömbakácon és hársfán.
4. Fészket sohasem építi a fakorona belsejében, hanem a szélén, az oldalán vagy a csúcán.
5. Gyakran 3 méter alacsonyan fészkel, üzletre, a városon áthúzódó kisvasút vágányára, a vasútállomás perronjára, nagyforgalmú műútra vagy utcakereszteződésekre lehajló ágvégeken.
6. Egy fán nem csak egy pár, hanem 2, 3, sőt 4 pár is fészkel.
7. Városi betelepülésének valószínű oka, hogy ezzel jelentős mértékben elkerüli a fészekrablók kártevéseit.

The number and sites of the Goldfinch-nests within the town Gyula (SE Hungary) in 1961

By Dr. Victor Korompai

I was carrying on the survey of the Goldfinch-nests at the end of January and the beginning of February in 1962. A later term would not have been suitable because of the yearly trimming of the globe-acacias and Sophora-s in spring, for the nests located on the cut off branches would have been missing in my register. Goldfinch-nests could be found in considerable numbers on the globe- and other acacias, but the horse-chestnut trees surpassed them. The favouredness of this tree-species is remarkable. E. g. in the Hajnal street there is only one horse-chestnut tree, the others being globe-acacias and Sophora-s; yet I found a Goldfinch-nest on the single, globu-

larly trimmed horse-chestnut tree, while the other trees were vacant. The same preference of the horse-chestnut tree could be found at Gyoma and Endrőd too.

Gyula is a very neatly timbered town. It has fine alleys of acacias and Sophora-s trimmed globular. They are trimmed not only to make them look more neat and uniform or to get sticks but also to avoid their coming in contact with the electric wires over them. I wish, however, to remark that the longest street of the town, the Béke-Avenue, has lost much of its beauty by having trimmed horsechestnut trees at one side — on account of the wires — and untrimmed enormous-crowned tress at the other one creating disharmony in the vista. The trimming has its drawback from ornithological point of view too, namely in the untrimmed line 52 Goldfinch pairs had found suitable nesting sites, while in the trimmed one just 28.

Besides the horse-chestnut trees and acacias there are many Sophora-s and limes. Celtises, maples, oaks and plane-trees are fewer. There are also many fruit-trees and in lesser numbers other species. Even the narrowest streets of the town have trees along the curb at least at one side when not at both. In the wider streets there are tree-lines at both sides, and along the roads even several. The trees generally are at 9 paces from each other.

The most Goldfinch-nests were found on the Béke-Avenue and on the Kossuth-Square: 80 along the former and 60 on the latter. Both are timbered preponderantly by horse-chestnut trees. And both are the busiest parts of the town, where no danger is threatening from the part of magpies and shrikes. One almost feels that the Goldfinch directly seeks for the proximity of man and avoids the less inhabited localities. In nesting on a branch that is leaning over a gate-way or over the small gauge railway-line or on a small tree on the platform of the railway-station its existence is safer than on the roads of the outskirts with huge acacias but scantily inhabited. Not a single Goldfinch-nest can be found there, but all the more magpies and shrikes, the two dangerous nest-robbers. The Goldfinch-nest is well screened by the big compound leaves of the horse-chestnut tree even at its top and sides where the nest is preferably built. The Goldfinch does not like to stay within the crown of the tree, but will perch to rest and sing on the tips of the branches or rather on the nearby electric wires.

Besides the tree-lines there are many groups of trees and shrubs, hedges and rose-bushes in the town, and the cemeteries are veritable forests. Raising the question why did I choose to survey just the Goldfinch-nest exclusively, the answer is simple. the Goldfinch is a town-dweller as it may be concluded from the afore told data. Its nest is a solid structure, half-globe in form, child-fist in size: it is never located within the crown of the tree, but on an outermost horizontal fork of a branch. It can be found at the top of a tree too, but even in this case on the edge of it. Consequently after the fall of the leaves the nests are very conspicuous.

I explored most conscientiously the town's built-in area of 886.5 hectares comprising 5731 houses with a population of about 24.000. It might be asked how long does a Goldfinch-nest last? Howsoever solidly it may be constructed, I do not think that any of the Goldfinch-nests built in one spring could be found in any perceptible form in the second next January, all the less for on controlling my finds in 1962 I did no more find several nests at their sites established a few weeks before. E. g. there was a Goldfinch-nest in 1960 on a horse-chestnut tree close by the entrance of the court-house: on the outermost part of a branch, leaning over the road in 1961 this nest was missing but there was one on the next horse-chestnut tree.

I did not look for Goldfinch-nests on the few coniferous trees of the town because of technical difficulties. The result of my survey is presented in the Table of the Hungarian text. According to it the specimen-density of the surveyed area of 886,5 hectar was 1 bird per 1,16 hectar at the beginning of the breeding season.

Of all these the following conclusions may be drawn: — 1. The Goldfinch is one of the characteristical birds of the Great Plain's small towns. — 2. Choosing the nesting site it prefers the proximity of man, the alleys in the towns (primarily the trees at street-corners or the first trees of the gaps in the line) and there it nests in such a density as can not be found in woods or on uninhabited areas. It may justly be called a townresident. — 3. It likes to nest best on horse-chestnut trees, next on acacias and limes. — 4. The nest is never built within the crown, but on the edge of it, on the

sides or at the top of the tree. — 5. The nest is often as low as three meters from the ground on the tip of a branch leaning over a gate-way or entrance of a shop, over the platform of the railway-station or the track of the narrow-gauge railway crossing the town, over the crossing of streets or high-ways with heavy traffic. — 6. On one tree not only one but 2—3, even 4 pairs would nest. — 7. The probable reason of the Goldfinch establishing itself a town-dweller is the instinct to avoid — at a considerable scale — the damages done by the nest-robbers.